Оце — те нескладне приладдя й нехитрі фарби, що, ними послуговучися, творча сила українки-селянки доходить часом чарівних мальовничих ефектів на стінах своєї хати, уміло користуючи з того прегарного ґрунту, що дають ці стіни, побілені зокола й усередині.

Звичайно фарби мальования в хаті виблискують своєю свіжістю, бо його поновлюють здебільша 4 рази на рік: узимку, напровесні, в початку літа й восени (на різдво, великдень, зелені свята й покрову).

V. ВИДИ НАСТІННОГО МАЛЬОВАННЯ.

Композицію кожного з видів мальования будують залежно від тієї частини хати, яку воно вкриває, відтворюючи часто-густо композицію тієї мистецької форми, що її це мальования заступило. Напр., мальования під настінний килим відтворює композицію тканого килима, мальования над вікнами — композицію вишиваного рушника, мальования печі дає іноді композицію печі з мальованими кахлями і т. д.

Звичайно — це відтвір композиції пізніших зразків, себто зразків тих, що часово ближчі до сьогочасного малювання; отож «мальования-килим» дає в масі композицію тканих килимів кінця XIX ст.; «мальования-рушник» — композицію вишиваних рушників з початку XX ст. А часом і в мальованні — для окремого ґатунку — можна простежити кілька етапів у зміні композиційних схем; це щастить зробити в тих селах, де настінне мальования дуже поширене, де в данім ґатунку мальования кохаються селянки; але тільки тоді, коли дуже пильно досліджувати.

Ґатунки мальования на стінах усередині хати такі:

I. Окремі мотиви.

Найчастіш у вигляді рослинної гілки, що виростає з вазона, інколи дуже великого завбільшки, дається на вільних межистінках не тільки в хаті, а й у сінях, а так само над вікнами, над дверима (табл. VIII, IX, X, XIII, XV, XVII).

II. Мальования на сволоці.

Зрідка, але все ж трапляються хати, де розмальовують сволок. Композиційно це буває:

1) Кольорове тло сволока й на ньому повторюють мотив рослинної гілочки.

2) Біле тло сволока й на ньому безконечний рослинний мотив у вигляді барвистої ґірлянди (табл. X).

3) У селі Петриківці сволок нераз обліплюють паперовими стрічками, що знизу порізані великими зубцями на зразок зубців мережива і розмальовані рослинним орнаментом. Їх звуть «лиштви» і призначають саме тільки до сволока.

III. «Мальования-фриз».

Куди частіше, ніж на сволоці, дають мальования вздовж горішнього карнізу стін на зразок малярського фризу. Частіше на стінах усередині хати, але трапляється й зокола, на чільній, причільковій стінах. Буває не тільки в самій хаті, а й у сінях.

Композиційно це або безконечний рослинний мотив ґірлянди (табл. XI), абож широка стяга з кольоровим тлом, і по ньому окремими відтинками повторено мотив рослинної гілки.

IV. Мальования на зразок панелі по долішній частині стін.

На стінах зокола — це мальования призьби. Усередині її найчастіш знаходимо на стінах у сінях, але трапляється воно й у хаті. Є по всіх селах досліджених округ. Низом стін тягнеться широка стяга на 40 — 60 см, забарвлена одним із таких кольорів: чорним, бурим, темночервоним. Це кольорове поле орнаментується повторенням окремого мотиву, розміщеного зчаста за схемою прямої сітки. В сінях, де це мальования йде по всіх 4-х стінах, дається малярське виділення кутків.

V. Мальования під шпалери.

Це мальования, подібно до шпалерів, дають на стінах хати; трапляється по багатьох з досліджених сіл, але не скрізь однаково поширене (табл. XIV).

Ним розмальовують інколи всі стіни в хаті, інколи тільки одну стіну, але частіше воно вкриває лише частину стіни, найчастіше стіну біля покуття, її горішню частину, над вікном.

Кр. 1118696
Житомирська обласна бібліотека
ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА Інв. № 13145